

Bokjes in het Hart van Gelderland

Vincent de Boer

Het Bokje (*Lymnocryptes minimus*) is onze kleinste snip en word door zijn verborgen leefwijze maar weinig opgemerkt. Een Bokje opstoten of zelfs foeragerend waarnemen is dan ook altijd een buitenkansje.

In dit artikel wordt gekeken naar het voorkomen van het Bokje in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Arnhem e.o. aan de hand van waarnemingen verzameld in het waarnemingenarchief. De verborgen leefwijze van de soort zorgt ervoor dat deze slechts zelden wordt opgemerkt tijdens de reguliere watervogeltellingen. Op deze wijze kunnen losse waarnemingen verzameld in dit archief een goed beeld geven van het voorkomen van het Bokje in de wijde omgeving van Arnhem.

In het rapport "Van Roze Pelikaan tot Kruisbek" wordt het voorkomen van het Bokje in ons werkgebied vermeld tussen september en april. Met pieken in maart-april en oktober-november. Dit sluit aan bij het voorkomen beschreven in "Avifauna van Nederland deel 2". Tijdens de twee pieken is het aantal aanwezige vogels door passerende vogels op weg van en naar zuidelijker gelegen overwinteringsgebieden waarschijnlijk groter. Lensink 1993 geeft een schatting van 100 exemplaren voor het hele werkgebied tijdens de najaarstrek en enkele tientallen vogels in de winter.

Tijdens invallende vorst wordt het werkgebied, net als grote delen van ons land, waarschijnlijk grotendeels verlaten (Bijlsma 2001).

Aantal waarnemingen

In totaal zijn er 109 waarnemingen van 246 exemplaren aanwezig in het archief. Goed voor een mediaan van één Bokje per waarneming. In 79 gevallen is er maar één Bokje genoteerd, daarnaast in negen gevallen twee exemplaren en in 21 gevallen drie of meer vogels. (Grafiek 1).

Met als maxima twaalf exemplaren in de Angerense Buitenpolder op 5 april 2002, 14 exemplaren in Meinerswijk op 31 oktober 2001 en liefst 20 stuks in Meinerswijk op 4 december 2001.

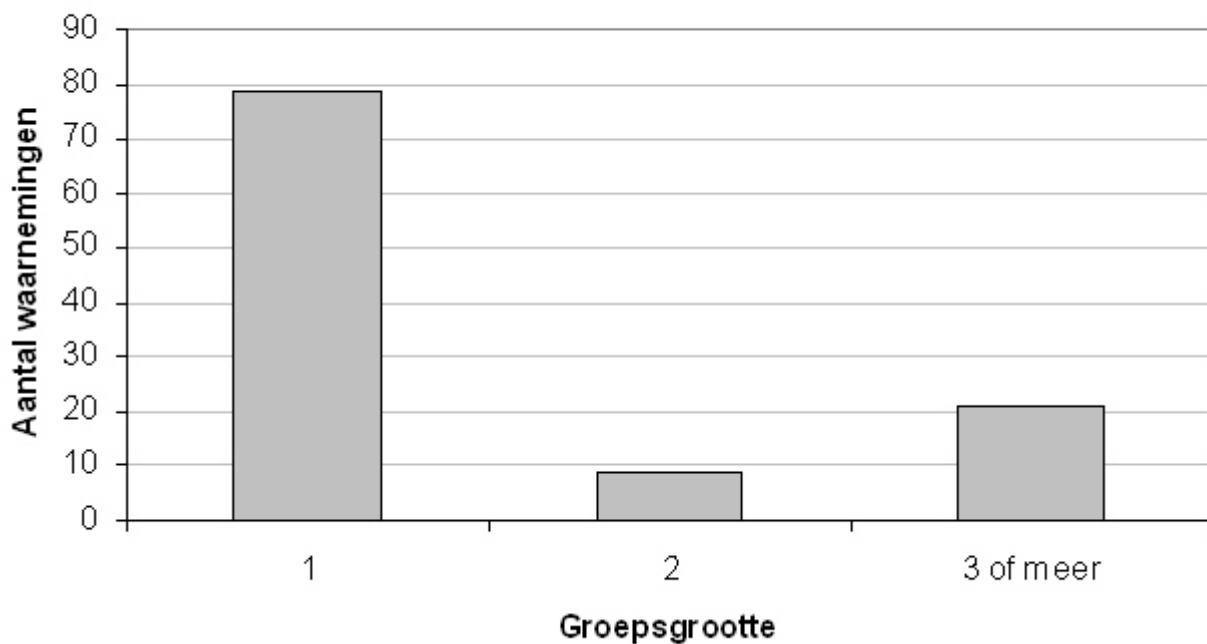
Er is één waarneming van een overtrekkende vogel: 7 oktober 1990 1 exemplaar richting WZW over trektelpost Hoog Erf.

Aantal per seizoen

Per seizoen zijn er nul tot 18 (2001-02) waarnemingen binnen gekomen. In Kwint & Sierdsema 1997 wordt beschreven dat er tot 1995 zo'n 1-3 waarnemingen per seizoen binnenkomen na een piek in begin jaren tachtig. Deze waarnemingen komen vooral uit de Beimerwaard en zijn vrijwel allemaal afkomstig van dezelfde waarnemer.

De laatste jaren worden er weer wat meer Bokjes gevonden, waarbij voorjaar 1997 (tien waarnemingen), winter 2001-02 (18 waarnemingen) en voorjaar 2003 (tien waarnemingen) eruit springen. Zeker in de laatste twee gevallen komt dit door een combinatie van geschikte terreinomstandigheden en enkele op Bokjes gespitste waarnemers (vooral Meinerswijk). Het

is moeilijk te zeggen of Bokjes in de genoemde periodes werkelijk algemener waren, de omstandigheden erg goed waren of dat er gewoon beter naar gezocht is. Mogelijk is het een combinatie van deze factoren. In Meinerswijk zijn bijvoorbeeld de terreinomstandigheden (waterstand in bepaalde terreindelen) van jaar op jaar verschillend bij een gelijkblijvende waarnemingsintensiteit. Door de verborgen levenswijze van de soort is het echter moeilijk om hier iets zinnigs over te zeggen.

Figuur 1. Groepsmaat van Bokje in het Hart van Gelderland 1977-2003 (n=246)

Seizoenspatroon

In het najaar is het eerste Bokje opgemerkt op 2 september 1995 Oude Waal, hierna neemt het aantal waarnemingen toe om een zwakke piek te bereiken in oktober-november (zie grafiek 2). Na een daling van het aantal waarnemingen in de periode december tot maart, neemt het aantal waarnemingen weer toe tot een piek halverwege april (zie grafiek 2). De laatste waarnemingen zijn gedaan in de Velperwaarden op 24 april 1997 en 2003.

In tegenstelling tot de grafiek in Bijlsma 2001, vertoont grafiek 2 een grotere voorjaarspiek. Dit heeft waarschijnlijk te maken met geschikte waterstanden na inundaties langs de rivieren (Bijlsma 2001), terwijl hier ook een waarnemingsinvloed speelt in Meinerswijk.

Verspreiding

De soort is waargenomen in 44 van de 273 kilometerhokken van ons werkgebied. Vooral langs de grote rivieren, bijvoorbeeld de Huissense Waarden, Beimerwaard, Velperwaarden, Meinerswijk en De Bijland. Dat de soort ook buiten de grote rivieren kan voorkomen bewijzen waarnemingen bij de Rijkerswoerdse plassen en Elden. Daarnaast zijn er enkele waarnemingen van heidevelden op de Veluwe bekend (Terletse heide en Rozendaalse Veld).

Waarnemingen komen dus vooral uit het natte deel van ons werkgebied, de soort komt hier voor in natte ruigtes, natte graslanden en oevers van plassen. Bij een verborgen levende soort als het Bokje is het echter waarschijnlijk dat de verspreiding groter is, maar de vogels gewoonweg niet opgemerkt worden.

Meinerswijk is met 34 procent van de waarnemingen (15 procent van de vogels) ietwat oververtegenwoordigd in het materiaal. Hier wordt door enkele waarnemers in de goede tijd vaak gericht gezocht naar de soort.

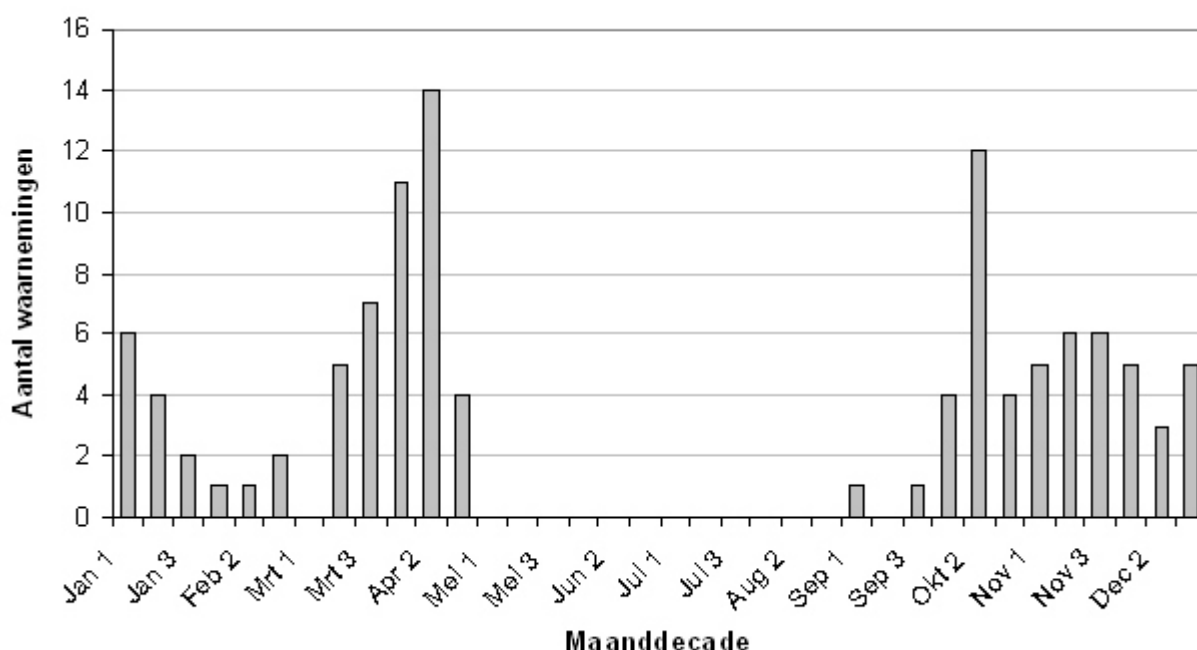
Foto. Meinerswijk, uitzicht op Centrale Vlake, maart 2002 (Olaf Klaassen)

Bijzonderheden

In het voorjaar van 2003 is door ondergetekende in Meinerswijk wat meer in detail gekeken naar het voorkomen van de soort. Vanaf half april werd dagelijks een klein deel van de westelijke wei doorkruist op zoek naar Bokjes. De aantallen namen hier langzaam af van 8 exemplaren op 12 april tot de laatste vogel op 19 april. De vogels waren telkens aanwezig in twee geschikte strookjes langs een kleine plas (totale oppervlakte minder dan 20 m²).

Een zelfde beeld was er in de herfst van 2001 in het centrale deel van Meinerswijk. Hier stond redelijk wat water en er waren dan soms ook enkele tientallen Watersnippen aanwezig. De gevonden Bokjes kwamen echter vrijwel altijd uit een geschikt hoekje van zo'n 100 m². In dit slikkige schaars begroeide stuk met een klein laagje water werden soms met een enkele stap drie Bokjes opgejaagd. Binnen deze hoek zaten ze dan ook weer geconcentreerd in enkele stukjes vegetatie. Toen door regenval de waterstand iets steeg werden de aantallen al weer snel minder. Of de Bokjes vertrokken waren of dat ze gewoon

minder goed te vinden waren door verspreiding over een grotere oppervlakte blijft gissen.

Figuur 2. Decadespreiding waarnemingen van Bokje in het Hart van Gelderland 1977-2003 (n=109)

Handleiding bij het zoeken naar Bokjes

Zoek vooral tijdens de piekperiode (oktober-november en maart-april). Laarzen zijn bij deze zoektocht een must, want het zogenaamde "Bokjes trappen" gaat gepaard met flink rondgestruin door drassige weilanden, begroeide plasoevers, natte heidevelden en vochtige ruigtes. Door een geschikt gebied intensief te doorkruisen is er volgens mij een gerede kans een Bokje op te stoten. En zal de soort waarschijnlijk een grotere verspreiding binnen ons werkgebied blijken te hebben dan tot nu toe uit de ingeleverde waarnemingen blijkt.

Uit eigen ervaring in den lande leken de vogels altijd de wat opener en minder dichtbegroeide terreindelen op te zoeken. Loop in dit soort vegetaties dan weer de wat hogere stukjes uit. In een halfbegroeide moddervlakte zullen de vogels altijd in of tegen deze vegetatie zitten.

Als dit gestruin niets voor u is dan is er altijd nog een, kleine, kans de soort foeragerend te zien langs een begroeide slikoever. Lang afzoeken met een telescoop van bijvoorbeeld het plasje in de Velperwaarden kan zo een mooie waarneming van een foeragerend Bokje opleveren.

Naast dat Bokjes *trappen* een leuke en toch ook best (in)spannende bezigheid is geeft het ook een beter beeld van het voorkomen van deze verborgen levende soort. Stuur uw waarnemingen dan ook altijd naar het waarnemingenarchief of zet ze op de website (www.vogelwerkgroeparnhem.nl).

Om een beter overzicht te krijgen van het seizoenspatroon is het misschien leuk om na een waarneming van een Bokje in een bepaald gebied, dit stukje bijvoorbeeld wekelijks op de soort uit te kammen.

Dankwoord

Mijn dank gaat uit naar Norbert Kwint voor de uitdraai van de waarnemingen en het doorlezen van een eerdere versie van dit artikel. En natuurlijk naar alle 27 waarnemers die hun Bokjes naar het archief stuurden en dit artikel mogelijk maakten.

Literatuur

Bijlsma R.G., Hustings F. & Camphuysen C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland deel 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.

Kwint N.D. & Sierdsema H. 1997. Van Roze pelikaan tot Kruisbek; bewerking van het waarnemingenarchief Vogelwerkgroep Arnhem e.o. 1970-1995. Rapport Vogelwerkgroep Arnhem 97-1. Arnhem

Lensink R. 1993. Vogels in het Hart van Gelderland. KNNV Uitgeverij, Utrecht.